

УДК 354:658(477)(045)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/29.5>**Мазур К.В.**кандидат економічних наук, доцент
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1137-3422>**Лиманець А.Л.**студент
Вінницький національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Військова агресія росії спричинила спад всієї економіки України: у перші місяці вторгнення більшість підприємств взагалі зупинила свою діяльність на невизначений термін. Проте, поступово з березня 2022 року підприємства почали відновлювати свою економічну активність, багато підприємств були змушені релокуватися та розпочати свою діяльність у нових регіонах, що є доволі складним та затяжним процесом. Важливу роль у економічній ситуації, яка склалася відіграє державне стимулювання приватного бізнесу шляхом запровадження податкового лібералізму, фінансової допомоги у вигляді грантів, субсидій та дотацій. Саме тому питання стимулювання з боку держави відкриття нових підприємств є важливим та першочерговим. У статті досліджено особливості стимулювання та підтримки відкриття приватних підприємств з боку держави, шляхом формування системи інструментів стимулювання приватного бізнесу. Визначено та охарактеризовано основні способи впливу на формування сприятливого бізнес-клімату для підприємців, засоби підтримки та стимулу для створення нових підприємств.

Ключові слова: підприємство, держава, економічне стимулювання, гранти, фінансова підтримка.

Постановка проблеми. Військова навала російських загарбників негативно вплинула на підприємницьку діяльність українських підприємців. Це призводить до зростання безробіття, посилення конкуренції за кожне нове робоче місце і, зрештою, зниження заробітної плати. Це відбувається на тлі загострення інфляції та поступового знецінення національної валюти. Проте, попри усі кризи, спричинені бойовими діями та масовими блякаутами, перший рік повномасштабної війни не став рекордним за кількістю закритих справ. Проте, аналізуючи сучасний стан підприємництва у Україні, спостерігається позитивна динаміка відновлення економіки країни, поступово зростає кількість нових підприємств. Така динаміка свідчить про необхідність запровадження додаткових засобів стимулювання з боку держави для відкриття приватного бізнесу, що є актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення підприємництва, визначення його ролі в національній економіці країни та проблеми розвитку є об'єктами дослідження багатьох науковців, зокрема праці, Краєвської А., Мишко О., Герасимчук В., Барановського О., Крисак А., Кужель О., Ляшенко В. та ін. Проте питання використання ефективних інструментів і способів стимулювання розвитку вітчизняного підприємництва потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей державного стимулювання відновлення діяльності підприємств України в умовах війни, характеристиці способів державної підтримки для відкриття бізнесу.

Вклад основного матеріалу дослідження. Домінуючу позицію в економіці України займають суб'єкти малого підприємництва, кількість яких становить близько 99% від загальної кількості суб'єктів господа-

рювання. Це свідчить про особливу роль, яку відіграє малий бізнес в національній економіці країни. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою засвідчує факт, що саме підприємництво є основною та необхідною умовою для досягнення економічного зростання [3, с. 185].

Аналізуючи динаміку підприємництва в Україні, варто відмітити, що станом на початок квітня 2023 року за рік було закрито 203 921 ФОП. У попередні роки, в середньому, в Україні закривалось 260 тисяч ФОПів на рік. Важливо, що кількість новостворених справ із залишком перебиває чисельність бізнесів, що припинили роботу. За той самий період було зареєстровано 208 936 нових ФОПів (рис. 1) [1].

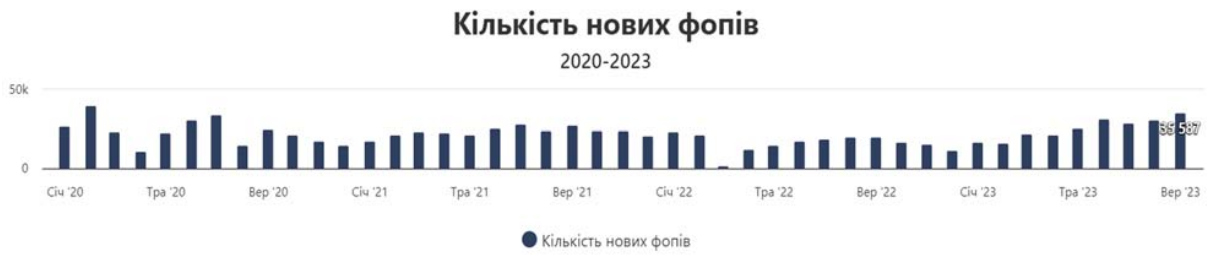
На противагу малому та середньому бізнесу, кількість нових компаній значно перевищила чисельність закритих справ. За час великої війни було зареєстровано понад 32 тисячі компаній, а припинили роботу та стали неактивними 5 728 бізнесів. У вересні українці відкрили 35 587 нових фопів. Це найбільша кількість нових справ за останні три роки. Попередній рекорд – 31 477 – було зафіксовано у червні 2023 року. Для прикладу, до того більше 30 тисяч нових підприємств було зареєстровано у червні та липні 2020 року (рис. 2) [5].

Найбільш затребувані сфери, у яких відкриваються нові справи, не змінюються. Майже половина нових ФОПів – 43% – відкриваються у сфері торгівлі: роздрібна торгівля (12 777 від загальної кількості новостворених справ) та оптова торгівля – 2343 ФОПи. У топ-3 також потрапили справи з надання індивідуальних послуг – 3244 (рис. 3). П'ята частина від усіх нових ФОПів – 21% або ж 7407 – відкривається на Київщині. Друге й третє місце за кількістю нових справ посідають Дніпропетровщина (3210) та Львівщина (2862). Найгірші показники у тих регіонах, які



Рисунок 1 – Динаміка ФОПів в Україні

Джерело: [1]



Географія нових фопів
Вересень 2023

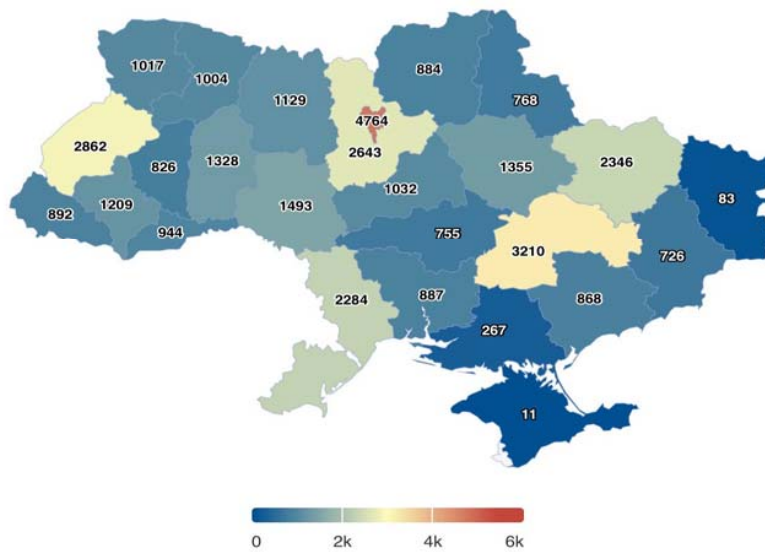


Рисунок 2 – Кількість нових ФОПів та їх географічне розташування в межах регіонів України

Джерело: [5]

повністю або частково окуповані та на території яких наразі відбуваються бойові дії [5].

Повноцінне відновлення економіки України неможливе без відкриття нових підприємств, чому активно має сприяти державна підтримка. Тому міністерство цифрової трансформації України вирішило впровадити реформи для полегшення відкриття або ж продовження власної справи. Тепер не потрібно отримувати сотні дозволів чи ліцензій, достатньо отримати документ «Декларація», що замінює 374 дозвільних документів для роботи підприємців. Наприклад, щоб відкрити аптеку, необхідно обійти десяток

кабінетів, реєструвати протипожежну декларацію, чекати 10 днів ліцензію на право роздрібною торгівлі ліками. Із «Декларацією» це зробити набагато простіше – за декілька кліків, адже вона не потребує розгляду чиновником. Ви одразу можете почати працювати [4].

Також уряд на початку липня створив довгоочікувану можливість запустити власний бізнес в межах нової урядової програми «єРобота» (рис. 4). За ухвалою Кабінету Міністрів України із 01.07.22 через застосунок «Дія» запрацювали гранти за 6 програмами. Така програма стимулювання підприємців дає можливість



Рисунок 3 – Топ-сфер діяльності нововідкритих ФОПів

Джерело: [5]

отримати від держави до 250 тисяч гривень для стартового капіталу. Планується, що держава буде видавати близько 20 тисяч таких грантів та передбачатиме виділення бюджетних коштів [6].

Наступний вид стимулювання для роботодавців – виплати роботодавцям, які беруть на роботу переселенців із постраждалих регіонів. Сума виплати складає 6500 грн на місяць за кожного працевлаштованого (не більш ніж за 2 місяці, на підставі заяви роботодавця, поданої в центр зайнятості в електронній або паперовій формі).

На період війни уряд зменшив кількість обмежень по програмі «5-7-9». Підприємець, якому потрібна підтримка, може отримати безвідсотковий кредит до 60 млн грн на строк до 5 років. Відсотки по кредиту під час війни сплачуватиме держава. Також підприємцям доступне фінансування під 0% річних із забезпеченням у вигляді 80% державної гарантії.

Строк кредитування за програмою «5-7-9» залежатиме від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проекту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років. Для фінансування оборотного капіталу – на 3 роки.

Важливу роль при відкритті підприємства відіграє податкова лібералізація. Так, у сфері оподаткування було прийнято пакет рішень, запропонований Урядом [2]:

1) фізичні особи-підприємці I та II групи на час воєнного стану та упродовж року після його завершення звільнюються від сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ);

2) підприємства та фізичні особи-підприємці III групи звільнюються від сплати ЄСВ за найманих працівників, які призвані до лав ЗСУ, інших збройних формувань (у тому числі територіальної оборони);

3) відтермінується сплата податків для всіх підприємств, які не спроможні їх заплатити;

4) відтермінується упродовження реєстраторів розрахункових операцій (РРО) для всіх фізичних осіб-підприємців;

5) скасовані усі заходи ринкового та споживчого нагляду, окрім регулювання цін та контролю за ціноутворенням.

6) встановлено мораторій на проведення перевірок всіх видів для бізнесу;

7) не буде сплачуватись ПДВ за товари, що були знищені під час війни, а також передані на потреби оборони.

Аналізуючи вищенаведені способи підтримки державою приватного бізнесу, вважаємо за доцільне також запровадження таких заходів:

– звільнення від оподаткування протягом перших 3-х років з дати відкриття підприємства;

– встановлення системи пільг, особливо для підприємств, які працевлаштовують ВПО та УБД (які мають травмування та є непридатними для подальшої військової служби);

– впровадження спрощеної бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

– державна підтримка розвитку лізингової діяльності;

– інвестиційна підтримка приватного бізнесу;

– розміщення державного замовлення на випуск продукції та надання послуг сектором малих підприємств на конкурсній основі;

– урегулювання законодавства країни щодо ведення підприємницької діяльності, шляхом удосконалення нормативно-правової бази.

Запровадження даних пропозицій має будуватися на постійній основі, що стане кроком до економічної сталості, стабільності та незалежності, а державна грантова програма для відкриття власної справи стати інструментом залучення громадян до національної економіки, створення нових робочих місць та збільшення податкових надходжень до майбутніх бюджетів.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, потрібно відмітити, що державна підтримка є основоположною при відкритті власного бізнесу. Державні програми стимулювання, гранти, податкове стимулювання, а

€ робота

НОВА ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ УРЯДУ

ЄРОБОТА – ПРАЦЮЙ В УКРАЇНІ. ГРАНТИ ВІД ДЕРЖАВИ НА СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ СПРАВИ, РОЗШИРЕННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ, НОВУ КАР'ЄРУ.



єРобота: СВОЯ СПРАВА

- Безповоротний грант до **250 тис. грн** на запуск або розвиток власної справи (пошиття одягу, сервіс та ремонт, пекарня тощо).
- Головна умова отримання коштів – **створення щонайменше 1 робочого місця** та сплата податків.
- Подаватися можуть нові підприємці, а також нинішні ФОП та юрособи.



єРобота: НОВИЙ РІВЕНЬ

- Безповоротний грант до **8 млн грн** на розширення/створення підприємств у сфері переробки (АПК, металургія, деревообробка, виробництво меблів тощо).
- Співфінансування держави та підприємця **70/30%**, або **50/50%**.
- Головна умова отримання – **створення щонайменше 25 нових робочих місць** та сплата податків.
- Грант надається для нових та наявних підприємств.



єРобота: СВІЙ САД

- Гранти на висадження нових фруктових і ягідних садів, а також виноградників. Безповоротна допомога до **400 тис. грн.** на гектар, але не більше 25 гектарів.
- Кошти виділяються за наявності землі.
- Співфінансування держави та підприємця **70/30%**, або **50/50%**.
- Головна умова – **створення від 3 до 20 сезонних та постійних нових робочих місць** та сплата податків.



єРобота: СВОЯ ТЕПЛИЦЯ

- Гранти на побудову нових теплиць (овочі, ягоди) в розмірі до **7 млн грн.**
- Ключова вимога – **працевлаштування 40 сезонних та постійних робітників**, а також сплата податків.
- Співфінансування держави та підприємця **70/30%**, або **50/50%**.
- Кошти виділяються за наявності землі та можуть бути спрямовані на обладнання, посівний матеріал, системи поливу тощо.



єРобота: СТАРТ В ІТ

- Гранти українцям на навчання за ІТ-спеціальностями (розробники, графічні дизайнери та інші).
- Витратити кошти можна лише на курси у визначених школах.



єРобота: СТАРТАП

- Безповоротні гранти від **750 тис. грн до 3,5 млн грн** для ІТ-стартапів, або поворотна допомога від 3,5 млн до 8 млн грн.
- Фінансування на конкурсній основі. Кошти можна витратити на зарплати, маркетинг, R&D.
- Умови отримання гранту – створення від **3 до 10 робочих місць** (в залежності від типу стартапу).

ПОДАТИ ЗАЯВКУ НА ОТРИМАННЯ ГРАНТІВ МОЖНА ЧЕРЕЗ ПОРТАЛ ДІЯ

 Кабінет Міністрів України

Рисунок 4 – Інфографіка урядової програми підтримки підприємців – «єРобота»

Джерело: [6]

також забезпечення виплат роботодавцям при працевлаштуванні ВПО та інші стимули для підприємств є надзвичайно важливими рішеннями, особливо в умовах військового стану. Уповноважені особи з боку держави, які займаються розробками та впровадженням грантів, мають проводити детальну перевірку всіх поданих заявок, щоб кошти реально надійшли громадянам, які підготували реалістичні бізнес-плани

та мають життєздатні бізнес-ідеї. Чим динамічнішою є економіка України і чим сміливішими є прагнення її громадян, тим швидше ми зможемо перемогти і повернутися до мирного життя. Впровадження всіх грантів та інструментів підтримки приватного бізнесу є ключовою основою для відновлення економіки, її ефективного розвитку та конкурентоспроможності на світовому рівні.

Список використаних джерел:

1. Війна не зупинила бізнес: відкривається більше нових справ, аніж закривається. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-growth-in-war> (дата звернення: 24.10.2023)
2. Державна підтримка бізнесу під час війни: що треба знати. URL: <https://eba.com.ua/derzhavna-pidtrymka-biznesu-pid-chas-vijny-shhotreba-znaty/> (дата звернення: 24.10.2023)
3. Мишко О. А. Фінансові інструменти стимулювання розвитку підприємництва в Україні. *Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія «Регіональна економіка»*. 2022. № 19 (75). С. 183–190. URL: http://e-region.lutsk-ntu.com.ua/index.php/ekonomichni_nauky/article/view/137 (дата звернення: 23.10.2023).
4. Підтримка бізнесу під час війни – 5 рішень від Мінцифри. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/10/688040/> (дата звернення: 24.10.2023).
5. Рекордну кількість нових справ українці відкрили у вересні. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fop-records-september> (дата звернення: 24.10.2023).
6. Час працювати: як отримати допомогу від держави на відкриття власної справи. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/dopomoga-na-vidkrittya-biznesu-yak-otrimati-dopomogu-vid-derzhavi-na-vidkrittya-vlasnoji-spravi-novini-ukrajina-11901714.html> (дата звернення: 23.10.2023).

References:

1. Viiina ne zupynyla biznes: vidkryvaietsia bilshe novykh sprav, anizh zakryvaietsia [The war did not stop business: more new businesses are opened than closed]. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/business-growth-in-war> (accessed 24.10.2023).
2. Derzhavna pidtrymka biznesu pid chas viiny: shcho treba znaty [State support for business during the war: what you need to know]. Available at: <https://eba.com.ua/derzhavna-pidtrymka-biznesu-pid-chas-vijny-shhotreba-znaty/> (accessed 24.10.2023).
3. Myshko O. A. (2022). Finansovi instrumenty stymuliuvannia rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini [Financial tools for promoting business development in Ukraine]. *Ekonomichni nauky: zbirnyk naukovykh prats Lutskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Serii «Rehionalna ekonomika»* [Economic sciences: collection of scientific works of the Lutsk National Technical University. «Regional Economy» series], no. 19 (75), pp. 183–190. Available at: http://e-region.lutsk-ntu.com.ua/index.php/ekonomichni_nauky/article/view/137 (accessed 23.10.2023).
4. Pidtrymka biznesu pid chas viiny – 5 rishen vid Mintsyfri [Business support during the war – 5 solutions from the Ministry of Digital]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/10/688040/> (accessed 24.10.2023).
5. Rekordnu kilkist novykh sprav ukraintsi vidkryly u veresni [Ukrainians opened a record number of new cases in September]. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/fop-records-september> (accessed 24.10.2023).
6. Chas pratsiuvaty: yak otrymaty dopomohu vid derzhavy na vidkryttia vlasnoi spravi [Time to work: how to get help from the state to start your own business]. Available at: <https://www.unian.ua/economics/finance/dopomoga-na-vidkrittya-biznesu-yak-otrimati-dopomogu-vid-derzhavi-na-vidkrittya-vlasnoji-spravi-novini-ukrajina-11901714.html> (accessed 23.10.2023).

Mazur Kateryna, Lymanets Andrii
Vinnitsia National Agrarian University

FEATURES OF STATE INCENTIVES FOR THE RESTORATION OF UKRAINE ENTERPRISES

Russia's military aggression caused a decline in the entire economy of Ukraine: in the first months of the invasion, most enterprises stopped their activities indefinitely. However, gradually from March 2022, enterprises began to resume their economic activity, many enterprises were forced to relocate and start their activities in new regions, which is a rather difficult and lengthy process. An important role in the current economic situation is played by the state stimulation of attractive business through the introduction of tax liberalism, financial assistance in the form of grants, subsidies and subsidies, available loans, as well as payments for the employment of internally displaced persons. But at the same time, a number of problems have been identified that need to be solved for the effective development of the economy. Ways of state support for private business are proposed, which consist in implementation on a permanent, not temporary basis. This will give impetus to the private sector, financial support and, in a way, a certain investment of the state in private business, in particular, exemption from taxation of enterprises for the first three years from the moment of opening, introduction of simplified accounting and financial reporting, state support for the development of leasing activities, investment support of private business, placement of state orders for the production of products and provision of services by the sector of small enterprises on a competitive basis, regulation of the country's legislation on conducting business activities by improving the regulatory and legal framework. That is why the issue of state stimulation of the opening of new enterprises is important and of primary importance. The article examines the peculiarities of the state's stimulation and support of the opening of private enterprises, through the formation of a system of tools for stimulating private business. The main methods of influencing the formation of a favorable business climate for entrepreneurs, means of support and incentive for the creation of new enterprises are defined and characterized.

Key words: enterprise, state, economic stimulation, grants, financial support.

JEL classification: E62, F41, G38